

„Eventyrets Land“.

Af Højskolelærer *Aug. F. Schmidt*, Galtrup.

Mange af Danmarks Egne er af Digtere blevet beskrevet saa skønt og fængslende, at man uvilkårlig får Lyst til at foretage en literær Pilgrimsrejse til dette eller hint Landskab, der af Digteren er fremtryllet i en sådan særegen Skønhedsglans, at man i Forvejen er indstillet på at se noget i landskabelig Henseende overvættes smukt. Tit passer Digterens Beskrivelse også med det umiddelbare Indtryk, man får af den pågældende Egn, men undertiden kan man dog også blive skuffet. Grunden til, at Digterne priser en bestemt Egns Landskab, er ofte denne, at det er deres Barndomsegn, der behandles: det var i denne Egn, de trådte deres Børnesko, legede Barndommens Lege, fik de første Indtryk af den Natur og de Mennesker, som senere hen blev den bestandige Islæt i deres Digtning. Denne Afhængighed af Fødestavnen har mange Gange inspireret Digtere til at skrive deres skønneste Værker om Barndomsegnen. Det mest talende Eksempel herpå giver ganske sikkert *Jeppe Aakjær*; men mange andre af vore Digtere har også — i deres lykkelige Medleven i Barndomsegnens Natur — evnet i uforglemmelige Ord at fremtrylle deres *særlige* Egn i Vers og på Prosa. Til disse Digtere hører *Thomas Lange*, som her skal omtales, idet flere af hans Værker vil kunne være

det Tegn, hvorunder en Lokalhistoriker eller Kulturhistoriker kan skabe et Værk om den Egn, der i digterisk Henseende er Thomas Langes, nemlig Egnen ved *Ho Bugt* og *Blåvandshuk*, altsaa Jyllands vestligste, mest øde og til Dels også mest afsides Egn.

Hans Stamfader hed *Hans Rasmussen*, var omrejsende Skindhandler og boede i Roskilde. Af hans Børn nævnes Remmesnider *Rasmus Hansen*, der boede Syd for Roskilde Domkirke. Rasmus Hansen blev gift med en Jfr. *Lange*, og det var efter hende, Børnene antog Navnet Lange. Et af deres Børn, Tolder *Hans Thomas Lange* (død 1773) blev gift med *Barbara Abigael Monrath*. I dette Ægteskab fødtes *Hans Thomas Lange*, der blev gift med *Ulricca Margrete Andresen* fra *Sandby* Præstegård, Tybjerg Herred i Sydsjælland.¹ Ægteparret boede i København, og den 30. November 1829 fødtes dem en Søn, der blev den senere Digter *Thomas Lange*; han kom til Verden i Brolæggerstræde Nr. 80. Faderen var Cancelliråd og Kontorchef under Generalpostdirektionen. Allerede 1830 flyttede den lille Thomas Lange med Moderen fra København til *Ho Præstegaard*, idet Forældrene blev separerede. I Ho var Th. Langes Morbroder, *Andreas Daniel Andresen*, Præst. Pastor Andresen (f. 19. December 1803, Student 1821, cand. theol. 1826, derpaa Lærer ved Søetatens Drengeskole), blev Præst i Ho—Oxby 1830 og forblev der til 1839, da han kaldtes til Ringkøbing; han blev senere (1850) Præst i Korsør—Tårn-borg, og 1860 i Snesere, hvor han døde 21. December 1873. Pastor Andresen „var en meget begavet Mand, der vandt Anerkendelse hos alle sine Menigheder, ikke mindst hos den sidste... Han fik adskillige

¹ Se J. C. L. Lengnick, Stamtavler IV, Familien Lange (III) B.

Gange Prædikelegatet, og som Dilettant syslede han med Astronomien, af hvilken han ogsaa har givet et populært Udtog.¹

Hos denne Morbroder fik Drengen Thomas Lange så sit Hjem sammen med Moderen. I knap 10 År blev Ho Præstegård hans Barndomshjem, og det er Naturen og Folkene deromkring, der atter og atter danner Grundlaget for meget af det værdifulde i Th. Langes Digtning. Da han i en Alder af 11 År flyttede til Ringkøbing, trængte den Følelse ind på ham, som han mange År efter udtrykte med de Ord; „Jeg havde en Fornemmelse, som en Plante vilde have, hvis den kunde føle, naar den blev oprykket af den Jord, hvori den er voxet.“² Drengen følte sig i højeste Grad greben af den ejendommelige Natur ved Ho-Bugt, at da han kom til Ringkøbing, stod Landskabet ham dér som fjendtligt, fordi det ligesom vilde tvinge ham til at glemme hans ældre Kærlighed, indtil det omsider lykkedes for ham at forsones begge i en „højere Enhed“. Da han et Par År senere kom i Viborg Latinskole, led han ogsaa dér meget af Hjemvé, hvilken han dog ogsaa snart overvandt på samme Måde som umiddelbart før i Ringkøbing, under Erkendelsen af, at den Natur, der omgav den gamle Domkirkeby i sit Grundvæsen — Ensomhed og Storhed — mindede meget om den Natur, han var opvokset i. Hans Skoletid blev derfor lykkelig, selvom han undertiden længtes tilbage til sin kære Vesterhavsegn, hvilket han har givet Udtryk for i Fortællingen: „En Fødselsdag.“³

¹ Wibergs Præstehistorie (med Supplementbind); Erslews Forfatterleksikon og Oluf Nielsen: Vester Horne Herred (1866) 153.

² Af Livet og Naturen 1876, 148.

³ Romantiske Skildringer 1872.

Thomas Lange blev Student 1848 og teologisk Kandidat 1857. Samme År giftede han sig med *Fanny Gjellerup* (f. 1836, død 1889, Datter af Cancelliråd Gjellerup i Odense), der tilhørte samme Slægt som Digteren *Karl Gjellerup*. Med hende levede han et lykkeligt Samliv til sine Dages Ende. Han døde under et Ophold i *Lyngby* den 25. August 1887 og blev begravet på *Lyngby Kirkegård*, hvor Venner på hans Grav rejste ham et Monument, udført af *L. Frølich*, med et — let ændret — Citat fra Langes Fortælling „Kirken med Straatag“: „Ham kom Herren i Møde, idet han aabnede hans Øje for det, som i Naturen er stille og vemodsvækkende.“¹

Da Th. Lange havde Formue, søgte han ikke Præstekald, men levede helt for sin Digtning. Han boede i København og tilbragte gerne Somrene i *Lyngby*, hvor han meget omgikkes med Literaturhistorikeren *Carl Rosenberg*, hvis Søn, *P. A. Rosenberg*, i Fortællingen: „En Erindring fra *Lyngby Sø*“² har givet en yderst træffende og smuk Karakteristik af Digteren. Over til de jyske Barndomsegne kom Thomas Lange forholdsvis sjældent, men i de sytten større og mindre Bøger, han fra 1858 til 1887 udgav, er Naturen og Typerne fra *Ho Bugt* meget fremherskende; han følte sig Livet igennem knyttet til denne Egn på en ejendommeligt intensiv Måde, og der er ingen Tvivl om, at han jo allerede som Barn har fornemmet denne Naturens overvældende Indflydelse på Menneskesindet, som er Grundlaget for hans bedste Digtning. Senere hen i Livet var Th. Langes Forhold til Barndomsegnen ved *Ho Bugt* næsten mysteriøst. Bag Barndoms-

¹ 2. Udg. 1868, 33.

² *Smaa Fortællinger* 1910, 7 ff.

egnens Natur, hvor „Sand, Vand og Enge var det første, han saa', da Bevidstheden vaagnede“, lå mystiske Kræfter. Det var, som havde de en egen gådefuld Sjæl. Tidevandet, som til bestemte Klokkeslet steg og faldt, snart overskyllende de græsgrønne Fenner, snart efterladende Strandkanten som en milebred, sølvskinnende Sandflade; de solflimrende Spejlinger, hvori alle Tings Omrids forflygtigedes i uophørligt bølgende og skiftende Linjer, så Syn og Virkelighed ikke var til at skelne fra hinanden; de vældige Uvejr, som først en Skygge i Luften, en ængstende Stilhed og så en Susen gennem Trækroner og Lyngbuske var Forvarsler om; de blodrøde Solnedgange bag truende Volde af mørke Havtåger; de fåmælte, overtroiske og med Omgivelserne ligesom beslægtede Mennesker — alt bidrog til, at hans Mærkedage blev „saadanne, paa hvilke noget usædvanligt havde vist sig i Naturen,“ og at selve denne Natur blev et levende Væsen, der omgav ham med et hemmelighedsfuldt Liv, hvoraf hans eget var afhængigt.¹ Th. Lange havde den Tro, at Menneskene ikke var uafhængige af den Natur, der omgav dem. Hans Hovedværk „*Eventyrets Land*“ er således en Bog om Naturens Indflydelse paa Menneskenes Skæbne i ondt såvel som i godt. I det skønneste Arbejde, Lange har skrevet, Fortællingen „De faldende Blade“,² fortælles om en ung Pige, der er død af Brystsyge. Et Ophold i Neapel har ikke hjulpet paa hendes Helbred, idet Hjemvéen dernede pinte hende så stærkt, at hun måtte rejse hjem. Hjemvéen, der har sit Udspring af hendes dybe Sympati og nære Samhørighed med

¹ Carl Dumreicher i Nationaltidende 30. Juli 1923, „Vestkysten“ 7. September 1923.

² Romantiske Skildringer 1872.

Hjemmets Natur, er måske den Følelse, der har dræbt hende.

„Har et Menneske faaet denne dybe Sympati for Naturen, kan der være noget fortærende i denne Følelse, fordi der ingen ret personlig Meddelelse kan finde Sted, og fordi hans Hjerter derfor ikke kan tilfredsstilles i det Dybeste derved Alene Kunstneren og Digteren, der formaar ligesom at levendegjøre Naturen og derved paa en Maade at tvinge den til personlig Meddelelse — kun hos ham kan denne Følelse findes harmonisk og kvægende, fordi den hos ham bliver til Mere end en bestemt vemodigt dragende Længsel, — fordi den hos ham kommer til sin Ret. Naturen taber derved sin dæmoniske Magt over ham, fordi han paa samme Tid, som han føler sig dybt og inderligt beslægtet med den, tillige føler sig den overlegen og formaar ligesom at forklare eller frigjøre dens Aand, hvad Naturen netop forlanger af den, hos hvem den vækker sin Længsel.“¹

Den unge Pige formåede ikke som Maleren, Digteren eller Tonekunstneren at omsætte sin Længsel til Kunst, formåede ikke at frembringe et Værk, der kunde stå for hende som det virkelige, det personlige, som den Naturens Ånd, med hvem hun kunde tale og omgås og derved mætte sin Længsel. — Slutningen af „De faldende Blade“ er af uforlignelig Skønhed. De to Mænd, Th. Lange og den unge Piges Fader, sidder i hendes Værelse og hører Svanerne trække forbi „som klare, blide og jublende Akkorder, der lidt efter lidt aftog, ligesom spredende sig om os eller hævende sig opad, indtil de endelig ganske forsvandt.“ Da ses i Faderens (Præstens) Ansigt et mildt Smil. Han veed, at det var hans unge Datters, i Naturlivet fængslede Sjæl, der steg syngende til Himlen.²

I en anden af Langes Fortællinger i Romantiske Skildringer: „Den gamle Patriark“ findes også nogle

¹ Romantiske Skildringer, 130.

² Peder Hesselaa: Essays 1924, 68 f.

af hans mest træffende Ord om sit Syn på Naturens Indflydelse på Menneskene. Han skildrer den gamle Patriark, der sidder „udenfor sit Pauluns Dør, der Dagen var hed“, som et Væsen, der på engang var „dette øde Steds Genius eller Skytsaand og dog tillige selv kun en Bestanddel af den ham omgivende Natur.“¹ Mennesket står efter Langes Mening ikke frit i sine Omgivelser; fastgroet i disse, som det er, bliver dets Udvikling i god eller ond Retning i lige så høj Grad bestemt af Natur- som af Menneskepaavirkning. For Lange er Naturen et levende Væsen, der har en Sjæl; der eksisterer for ham en Naturpsykologi, som der eksisterer en Menneskepsykologi. Lange analyserer da også Naturen efter en ren psykologisk Metode. Der går, synes det ham, et Suk af Længsel gennem Alnaturen, en Længsel efter Frigørelse. I Naturen som i Menneskelivet er der i Tidernes Begyndelse foregaaet et Fald, hvorfor Naturen deltager i Menneskets Længsel efter Frigørelse, og den udtaler sin Frigørelses Drøm for Mennesket gennem sine forskellige Røster.² Langes ellers rettroende Teologi forbandt sig i hans Natursyn med en poetisk Panteisme til et digterisk Grundsyn, som han søgte at indsmelte i sine Figurers Psykologi.

Af Thomas Langes første Bog: „I Ungdommen“ fra 1858 kan man se, at „Kirken med Straatag“ er det første digteriske Motiv, der er dukket op for ham og planlagt som et Digt om den fattige, ensomme Kirke, der i al sin Ringhed er Symbolet på den sande Kirke, den urolige Menneskeånds sande Hvilepunkt, der under sit Stråtag har et rigt åndeligt Liv. Kirken med Stråtag er *Oksby* gamle Kirke, der blev opført mellem

¹ Romantiske Skildringer, 45,

² Af Livet og Naturen 1876, 141.

1716 og 1730. Omkring 1716 var nemlig den daværende gamle Kirke så brøstfældig, at der var Tale om at nedbryde den og lade Folkene gå til Kirke i Ho; den var bleven ødelagt af Sandflugten fra den store Vandreklit Bordrup Sande, der nu er beplantet. Den nye Kirke blev bygget lidt Syd for, hvor den gamle havde stået; men den måtte også døje ondt af Sandet: flere Gange var den ved at blive helt begravet, og endnu o. 1770 måtte den — vel nok for sidste Gang — udgraves af en Sandbanke. I 1862 var den så medtaget, at der var Tale om dens Nedbrydelse, men først 1891 gav Ministeriet Tilladelse til Nedrivningen, og en ny Kirke blev bygget o. $\frac{1}{2}$ Mil længere mod Øst.¹ En Sænkning i Klitlyngen med spredte Småtuer og Rester af et firkantet Stengærde, er de Spor, der nu findes af Oksby stråtækkede Kirke. Handlingen i Th. Langes Fortælling: „Kirken med Straatag“ er denne: Fortælleren kommer på en Rejse til at overvære Præstens Begravelse i Oksby Kirke. Efter Begravelsen fortæller Læreren i Nørballe, Niels Borup, ham Præstens Livshistorie. Læreren var i sin Tid bleven så begejstret ved at høre den gamle Pastor Rise prædike, at han fik Lyst til at være Degn, hvilket han ogsaa opnåede. Pastor Rises Efterfølger var Th. L.s Morbroder, Pastor A. D. Andresen (1830—39), og Andresens Efterfølgers Eftermand blev Pastor Sadolin, om hvem Fortællingen handler. — Sætter man nu de rigtige Præstenavne ind, bliver Pastor Rise identisk med *Rasmus Knudsen*, Præst i Ho-Oksby 1810—29. Pastor Andresens Efterfølger, *Jens Peter Georg Jensen*, var Præst i Kaldet 1840—48, og hans Efterfølger igen,

¹ Fra Ribe Amt 1905, 118 ff. (med Billede af den stråtækkede Kirke).

der skal være identisk med Pastor Sadolin, var *Christen Thomsen Christensen* 1848—58. Pastor Christensen forflyttedes 1858 til Hals. Som man vil se af Præsterækken, stemmer den ikke overens med Th. Langes Fortælling, idet bl. a. Pastor Christensen (o: Sadolin) ikke blev begravet — efter at være omkommet ved Redningsarbejde — ved Oksby Kirke. Han døde i Hals 1868.

„Kirken med Straatag“ udkom første Gang under Titlen: „En jydsk Degn“ i Th. L.'s „Smaaskrifter“ 1860. Der findes enkelte Lighedspunkter mellem Personerne i „Kirken med Straatag“ og Th. Langes mest kendte Værk fra 1868: „Eventyrets Land“, et Billede af Livet og Naturen ved Blåvandshuk (131 S.) Det er jo sit eget Barndomsland Th. L. betegner som Eventyrets Land. Han ser for sit indre Blik Ho Præstegård (der i „Eventyrets Land“ hedder *Sandø* Præstegård), dens Marker og Enge, der ligger smilende grønne som en Oase i Ørkenen, ensomme og eventyrligt stille, omgivet af deres Halvcirkel af Klitter fra Tavlebjærgene i Nord til de høje Horns Bjærgene i Vest. Han ser Hjerting Bugt og Langelig Bjærgene på en Ø midt i Bugten. Han ser Skallingen, hvor Flyvesandets fine Støvpartikler rejser sig i en lystig Tagfat om Vandringsmandens Ben, så snart den mindste Vind rører sig. Han ser det store omskiftelige Hav. Brændingen står i kogende Brus ind over Horns Rev, et af de farligste på Kloden.¹ Han skildrer Havet, men det er ikke det Hav, der som Civilisationens „gyngende Landevej“ bærer Tusinder af Skibe; *hans* Hav er øde, er der Skibe i Sigte på det, da ve dem! de må strande. Han skildrer det næsten mennesketomme og ufrugtbare Land i store, sikre Pen-

¹ Jfr. Geogr. Tidsskr. 1878, 63 ff. Tidsskr. f. Søværnen 1868, 166 ff.

selstrøg. Han kender det fra Barndommen af, og de gamle kendte og kære Steder står for hans indre Blik i en ejendommelig, vemodsfuld Belysning, i hvilken Virkeligheden fortoner sig som Eventyr og Eventyret som Virkelighed.

„Eventyrets Land“ handler om Degnen *Knud Thisenius* (jfr. Lærer Klitgaard i „Hobogab og Skallingen“ [i Romantiske Skildringer]), der boede i „Degnens Kammer“ i Ho Præstegård. Thisenius var, det første Th. L. kunde mindes, over 70 År gl. Da Drengen rejser med Morbroderen til Ringkøbing 1839, ser han ikke Thisenius inden otte År senere, da han som Student kommer til Sandø (o: Ho). Under dette Besøg dør Thisenius, der „vilde være blevet 87 Aar, hvis han havde levet til Mortensdag.“¹ Pastor Vium (i „Eventyrets Land“) fortæller nu Th. L. hele Thisenius' Levned. Thisenius var Fiskersøn fra Sønder-Lyngvig. 17—18 År gl. styrer han et Sørøver- og Smuglerskib; det vedbliver han med, til han 24 År gl. strander paa Horns Rev, hvor han efter Redningen modtages af Pastor Spandet, „en Mand af apostolisk Aand og Natur.“ Thisenius uddannes nu til Degn, og syv År efter sin Stranding, 1795, 31 År gl., bliver han Degn og Skolemester i Ho-Oksby. (Jfr. „Kirken med Straatag“). Præstens Søster, Marie Spandet, kommer imidlertid til Præstegården; hun er ulykkelig, hendes Trolovede, der senere vandt sig Navn som Digter, har svigtet hende.² Hun har født en Søn, Frederik, der under sin Opvækst bliver Thisenius' Yndling. Da Frederik bli-

¹ Jfr. Dansk Turistforenings Aarsskrift 1897, 110 ff. (Thisenius' og Th. Langes Vandring til Havet, S. 20 ff. i „Eventyrets Land“).

² Jfr. Th. Langes Forældres Separation; Moder og Søn drager til Ho!

ver i den Alder, at han skal sendes bort til Latinskolen i Ribe, kommer Ulykken. Aftenen før Afrejsen tager han sin Båd og vil ud at sejle, men en Stormflod kommer og fører ham ud på Havet, hvor han omkommer.¹ Af Sorg herover dør Marie Spandet kort efter. Disse Hændelser giver Thisenius' Tanker en uheldig Retning. Han begynder at betragte de svundne År som Svagheds År. Havde han ikke ladet sig lokke af Kærlighedens dårende Røster, havde han kunnet undgå Sorgen, som havde kastet sig ind over ham i hele sin ubønhørlige Vælde. Stejl Trods rejser sig i ham, det kommer til Sammenstød mellem ham og Pastor Spandet, Thisenius rejser af Sted, Havet kalder! I mange År lever han nu på Skagen, hvor han, drevet af bundløs Ærgerrighed, sætter sit og andres Liv i Vove for at redde skibbrudne; herved erhverver han sig alle de Medaljer, han ofte bar som gammel Mand i Ho. Han føler sig dog ikke tilfredsstillet i Skagen. I de stille Stunder længes han efter Præstegården i Ho i Eventyrets Land, som han i sine Ensomhedstanker kalder disse fjerne Steder. En Dag kommer han om Bord på et sydgående Skib, det strander, og han reddes i Land — ved Horns Rev, hvor hans gamle Ven Boie Thuesen, Eneboeren på Skallingen, og Pastor Spandet er med til at bjærge ham. Spandet omkommer under Redningsarbejdet ved en pludselig Kæntring. I mange År lever Thisenius nu i Præstegården i „Degnens Kammer“ uden Omgang med nogen. Det er Angerens og Samvittighedskvalernes og de stille Selvransagelsens År. Hans vilde Ungdom, hans Ærgerrighedsår på Skagen, hvor mange havde ikke måttet bøde for

¹ Jfr. hermed Th. L.: Et Symposion 1877, 69 ff. med parallelle Træk; smlgn. smsts. S. 29 ff., 50 f., 53 ff. (Træk fra Ho-Egnen).

dem med Livet! Han har nok reddet Menneskeliv, men han er aldrig gået ud af Kærlighed til sine Medmennesker, aldrig har hans Hjælp derfor haft Værd for Gud. Han har aldrig været andet end en vild og hedensk Viking, og hvor er der nu langt til Forsoningens lyse Strand! Først gennem mange Års Selvprøvelse kæmper han sig frem til Tro på Gud, til Fred i sit uroligt higende Sind. Man læser ikke uden at føle sig greben denne Beretning om en mærkelig omtumlet Livsskæbne, hvor Havet er den dæmoniske Magt, medens Eventyrets Land er Kærlighedens alt be-sejrende Magt.¹

Hvad er nu Digt, og hvad er Virkelighed vedrørende Personerne i „Eventyrets Land“? Ja, dette Spørgsmål kan næppe besvares fyldestgørende. Et givet Stof har Digteren omsmeltet efter sit eget Forgodtbefindende i sin Digtningens Støbform. Træk fra Virkeligheden har indgået en inderlig Forbindelse med Digterens skabende Fantasi, og vi har deraf fået denne sjældne og betagende Fortælling. Prøver vi at sætte de Ho-Oksby Præster ind i Bogen i Stedet for de af Th. Lange benyttede Navne, vil Resultatet blive således: Præsten, der tager imod Thisenius, da han strander 1788, er *Jacob Pedersen Clausen*, Præst i Ho-Oksby 1763—1800. Clausens Efterfølger i Embedet var *Niels Holst Jürgensen*, 1801—1807. Hans Efterfølger var *Niels Spandet* 1808—1810, der døde ugift 12. Marts 1810 i Ho. Han testamenterede sin Formue til Fattigvæsenet. I „Eventyrets Land“ hedder Præsten, der tager imod Thisenius, og som er den anden Hovedperson i Handlingen, *Hr. Spandet!* Pastor J. P. G. Jensen (1840—48) skulde vel så være identisk med Pastor Vi-

¹ Peder Hesselaar: Essays 1924, 54.

um i „Eventyrets Land“. Det er ham, der fortæller Th. Lange Thisenius' Levnedsløb. Hvem var så Thisenius? Kan man finde Oplysninger om ham? Både Ja — og Nej! Ved at gennemgå Folketællingslisterne fra Ho (i Rigsarkivet) viser det sig, at der har været en Degn i Sognet med dette Navn. I Ho Folketællingsliste af 1801 nævnes nemlig under Nørballe By: Degnen Sr. *Hans Thissenius*, Husbonde, 41 År, Birgitte Maria Lohmann, hans Kone, 36 År, begge i første Ægteskab. „Degnen har Hoe og Oxbye Menigheder, samt Skoleholder i Hoe Sogn.“ Ægteparret har fire Børn. I Folketællingslisten 1834 nævnes under Vesterballe: Hans Thissenius, 76 År, Enkemand, pensioneret Degn, bor i Hus sammen med Birgitte Madsdatter, 13 År, Datter-Datter.¹ I Folketællingslisterne 1840 o. flg. nævnes en hel Familie Thissenius i Vesterballe, Mand og Kone og fire Børn. I samme Folketælling nævnes en Skolelærer og Kirkesanger Peder Lauritsen Schmidt, f. i Østerlindet, gift med Mette Christine Thisenius, født i Ho Sogn. Hun er nævnt som Degnen Thissenius' Datter i Folketællingen 1801, da er hun 2 År gl.

Af disse Oplysninger kan man se, at Degnenavnet Thisenius har været godt kendt af Th. Lange, da han som Barn opholdt sig i Ho, men også at Knud Thisenius i „Eventyrets Land“ ikke er direkte identisk med Degnen Hans Thissenius i Ho. Endnu kan man i Ho finde både Dammen og Præstegården med de forblæste Trækroner — Egnens eneste —, hvori Th. Lange holdt af at sidde og se ud over sit Eventyrrige.

¹ Jfr. „Eventyrets Land“, S. 20—210: den lille Pige kalder Thisenius Bedstefar.

Mange andre Steder i sin Digtning end i „Kirken med Straatag“ og i „Eventyrets Land“ har Th. Lange skrevet om Naturen ved Ho Bugt og Skallingen. Således har han i en Artikel i „Ude og Hjemme“ 1878—79: „Fra Vester Horne Herred“ givet et Billede af Ho-Oksby Egnen, hvor han tager Afsked med den strå-tækkede Kirke. Han genoplever i Tanken en Guds-tjeneste i Barndommen, hvor en gammel Præst fra Varde prædikede. Et stort Tordenvejr trak op under Prædi-kenen, og Lynet slog ned på Kirkegården. Om Ho og Oksby Kirker udtaler Lange bl. a. følgende stemnings-bevægede Ord: „Og ikke mindre ejendommeligt var Opholdet inde i disse Kirker, naar Gudstjeneste fandt Sted. De havde intet Orgel, men Hedens Vind og Havets Stemme besørgede dets Tjeneste — stundom med en saadan Vælde, at al anden Lyd forstummede deri, men ogsaa til andre Tider — i stille Vejr — venligt og harmonisk ledsagende og omsluttende de men-neskelige Stemmer. Thi i den store Ensomhed for-nemmer Øret selv Vindens svageste Pust.“ I Wisbechs Almanak 1880 har Th. L. skrevet om et Besøg i Ho-Oksby og Skallingen på en Ferierejse med en ung Bekendt i Juli 1877. Den unge Mand vilde ikke tro, at det var et „Eventyrets Land“, han skulde til, men efter at have set det hele derovre måtte han erkende, at „der gives Steder, hvor selve Virkeligheden er ro-mantisk.“¹ I samme Artikel fortæller Th. L. om et Be-søg i et Hjem ved Skallingen, hvor der taltes om en ulykkelig Begivenhed. Datteren i Huset trøster sig ved, at den forulykkede „skulde jo hen.“ Th. L. føjer hertil: „Ytring af Almuens Tro paa en forud bestemt

¹ I Artiklen i Wisbechs Almanak og Fortællingen „Den gamle Patriark“ er flere Træk fælles.

Skjæbne — hvoraf den paagældende selv kan have en Fornemmelse.“ I *M. Galschiøts: „Danmark“ I* (1888), (Side 436—444) behandler Th. Lange Egnen ved Hjerting Bugt. Det var kort før sin Død, han skrev denne Artikel. Her i dette Bidrag til det pragtfulde Værk om Danmark giver han en Beskrivelse af Egnens Natur og Folkeliv og fremdrager en Del Træk, han tidligere har behandlet, således i „Kirken med Straatag“ og i „Den gamle Patriark“. Han fremdrager også Eksempler fra Folketroen, således om Karle, der kunde se Forbrand og Ligskarer, og om Belysningsforholdene på Sandklitten „Tavlebjærget“, hvor det kunde se ud, som om „smaa Mænd“ på de disede Sommerdage plukkede Blåbær, hvilket også i Virkeligheden troedes både af Børn og voksne. Langes Digtning kom med dette hans sidste Arbejde til at slutte, hvor den både var udsprungen og begyndt.

Og endelig skal nævnes et Træk til fra hans Digtning, som har Tilknytning til hans Eventyrland. I Bogen „Poetiske Naturer“ 1863, 33 ff. gengives én i Dialogform ført Samtale („Paa Hjerting Strand“) mellem to Venner, der taler om den nævnte Egn, som de begge er betagne af. Den ene, Vilhelm, er født i København, men her ved Blåvand har han oplevet de mærkeligste Ting; han har således set „et voksent Menneske blive til Barn igjen, — ja fornyes og gjenfødes under Indflydelse af en Magt, jeg ikke har kjendt i mit eget Liv: *Kjærligheden til Fødestedet.*“ Fortællingen: „De faldende Blade“ har Th. Lange henlagt til en Præstegård Vest for Varde, og „Sølvbrylluppet paa Højsgaard“ (1883) foregår i et Hjem på *Randbøl Hede*. I denne Bog gengiver Th. Lange den kendte Byremse:

„I Grindsted og Grene
Er der slet eth aa fortjene
Sønder Omme og Houen
Er lidt bejer Souen.“¹

Sammesteds (S. 92 ff.) findes en Bondemands Bordtale gengivet på jydsk.

* * *

Vi har i det foregående beskæftiget os med det væsentligste af den Del af Thomas Langes Forfatterkab, der har Forbindelse med *Ribe Amt*; men han har endvidere skrevet en lang Række Fortællinger, der er henlagt til andre danske Egne, men disse Værker skal ikke omtales her.

Den Natur og det Folkeliv, som Thomas Lange skildrer fra Ho-Oksby Sogne, er siden hans Tid undergået nogen Forandring. Den afsides boende Befolkings gammeldags Levevis er nu blevet moderniseret som i andre danske Egne. I Th. Langes Tid har Folkelivet formet sig, som det findes skildret så fortræffeligt i Pastor *N. S. Nielsens* Afhandling herom: „Træk af Livet i Ho-Oxby i ældre Dage.“² Den nyere Tids tekniske Modernisering, Højskolens Indflydelse og de mange Sommergæster³ ved Blåvand, har ændret det Billede af den gammeldags rolige Egn, som vi kender den fra Th. Langes Bøger; den nyere Tids Beplantning har også gjort sit til at ændre de Thomas Lange'skes Naturbilleder. Hele denne Forandring af „Eventyrets

¹ Jfr. Evald Tang Kristensen: Danske Ordsprog og Mundheld 1890, 519.

² Fra Ribe Amt 1916, 305 ff.

³ Her kan således nævnes, at „Historisk Samfund for Ribe Amt“ afholdt Møde ved Oksby Kirke d. 29. August 1913, hvor man bl. a. hørte Foredrag om Thomas Lange (se Fra Ribe Amt 1914, 779).

Land“ har *Jørgen Banke* skrevet en lærerig — gennemillustreret — Afhandling om,¹ i hvilken han ved Hjælp af Folkepsykologien viser Modsætningen mellem Th. Langes Skildringer og Nutiden. Nu mangler man kun et virkeligt dybtgående kulturhistorisk Arbejde om denne afsides Egnns Historie og Folkeliv gennem Tiderne; de mindre Bidrag hertil, der findes, vil man finde Henvisninger til i denne Afhandling, ligesom der også her findes Henvisninger til den direkte benyttede Literatur om Thomas Lange. Yderligere Henvisninger til Literatur om Digteren findes i de biografiske Leksika (*Bricka, Dahl & Engelstoft*), men de bedste Afhandlinger om denne *hjemstavnsprægede Real-Romantiker*, som Th. Lange var, findes ikke i Leksika'erne, fordi to af disse Afhandlinger (*C. Dumreichers* og *P. Hesselaa's*) først fremkom i 1923 og 1924 (ligeså *Vilhelm Andersens* Karakteristik af Th. L. i Ill. dansk Literaturhistorie IV, 85 ff.), medens *P. A. Rosenbergs* „En Erindring fra Lyngby Sø“ fra 1910 ikke må have været kendt af Langes Biograf (*G. C.*) i Dahls & Engelstofts „Dansk biografisk Haandleksikon“ II (1923). Jeg kan ikke undlade at nævne, at jeg skylder *Peder Hesselaa* mest Tak for hans Essay af 1924 om Thomas Lange. En Del af den foranstående Redegørelse for Digterens Naturopfattelse er således hentet fra Hesselaa's Karakteristik; men ellers har Th. Langes egne Bøger i Forening med lokalhistoriske Kilder naturligvis dannet Hovedgrundlaget for nærværende lokal-literære Bidrag, der muligvis kan give Ho-Oksby Egnens Befolkning Lyst til at stifte nøjere Bekendtskab med Th. Langes Værker.

¹ Nær og Fjærn 1924, 297 ff.